

«مدرسە ئى علمىيە ئى جامعە النور اصفەھان»

موضوع:

اھميٽ توليد ملى و خود كفائي اقتصادي

از ديدگاه امام خميني (ره)

استاد راهنما

مرجان السادات حر

محقق

اعظم عباسى

پايز ۱۳۹۱

چکیده:

از آن جا که امام خمینی رحمة الله عليه رهبر کبیر انقلاب اسلامی الگوی جهانی برای تمام انسانهای آزادی خواه، دوستدار عدالت و استقلال طلب است، اندیشه های ایشان امروزه مورد توجه بسیاری از اندیشمندان، سیاستمداران و جامعه شناسان غرب و شرق قرار گرفته است.

یکی از مهمترین مطالبی که در اندیشه‌ی این رهبر فرزانه به چشم می‌خورد نگاه کارشناسانه و عمیق ایشان به مسئله‌ی استقلال اقتصادی و نفی هر گونه وابستگی از کشورهای بیگانه و توجه به نقش آن در پیشرفت و تعالی انسانهای است؛ بنابراین شناخت دقیق این دیدگاهها می‌تواند سرعت ما را برای رسیدن به هدف والای انقلاب افزون گردد.

در این تحقیق سعی بر آن شده که اندیشه‌ی امام خمینی در راستای خودکفایی اقتصادی و حمایت از تولید ملی در بخش‌های زیر مورد بررسی قرار گیرد: اهمیت تولید ملی، بررسی عوامل خودکفایی که از جمله این عوامل افزایش حس اعتماد به نفس، توجه به آخرت گرایی و قناعت می‌باشد، ابزارهای مهم برای تحقیق اقتصاد اسلامی و اتخاذ استراتژی مناسب در برخورد با اقتصاد جهان. بنابراین برای حمایت از تولید داخلی و رسیدن به خودکفایی اقتصادی باید تحولاتی در زمینه‌های فرهنگی و اقتصادی صورت گیرد که از جمله این تحولات عدم استفاده از محصولات خارجی که نوع مشابه آن در داخل تولید می‌شود و بالا بردن سطح کیفیت تولیدات داخلی می‌باشد.

کلید واژه‌ها: تولید ملی، خودکفایی اقتصادی، امام خمینی (ره).

مقدمه

با پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ماه سال ۱۳۵۷ و کوتاه شدن دست قدرتهای استکباری نظری آمریکا از منابع سرشار ایران و سرنگونی رژیم ستم شاهی در این کشور، فصل جدیدی در تاریخ ملت بزرگ ایران و هم چنین دور جدیدی از دشمنی‌های مستکبران بر علیه انقلاب اسلامی آغاز شد که در طول گذشت مدت قریب به سه دهه از عمر پر فراز و نشیب ایران اسلامی همواره شاهد انواع این دشمنی‌ها بوده‌ایم و به طور قطع و یقین از جمله عوامل مهم ناکافی بیگانگان در مقابله با انقلاب اسلامی نگاه نافذ و بصیرت بالای رهبران نظام جمهوری اسلامی ایران در شناسایی دشمنان و روش‌های دشمنی آنان با انقلاب اسلامی بوده است.

استقلال اقتصادی و دست یابی به خودکفایی و رهایی از وابستگی در اقتصاد یکی از آرمانهای بزرگ تمامی جوامع آزاده است. کم و بیش تمامی دولتها در کنار پیگیری اهدافی چون رشد اقتصادی، ثبات قیمت‌ها، توزیع عادلانه‌ی درآمد، استقلال اقتصادی و خودکفایی و عدم وابستگی را به عنوان هدف مهم در برنامه‌های کلان خود مورد توجه قرار می‌دهند. این امر بویژه پس از جنگ جهانی دوم به عمدۀ ترین دغدغه‌های کشورهای در حال توسعه تبدیل شده است.

لذا سیاستهایی چون اتکا به نیروهای داخلی و تقویت حس خودباوری و همینطور حرکت به سمت سیاست توسعه صادرات به عنوان اهرم‌های رشد اقتصادی توأم با دستیابی به خودکفایی و استقلال اقتصادی مورد اهتمام اغلب کشورهای است. و اگر هم تحت شرایطی کشور دچار وابستگی اقتصادی شود، از میان بردن چنین وضعیتی و محو کردن پیامدهای آن بر مسلمین از واجبات به شمار می‌شود،

آید.^۱ نفی هرگونه سلطه‌ی بیگانگان بر مسلمانان اصلی است که در قرآن کریم صریحاً به آن

تاكید شده است:

«ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا : خداوند هرگز برای کافران راه تسلط بر مومنین قرار

نداده است.»^۲

بر طبق این دسته از آیات بر مسلمین لازم است که در تمام عرصه‌ها از جمله عرصه فعالیتهای اقتصادی به گونه‌ای عمل کنند تا زمینه و بستر سیطره یابی بیگانگان بر سرنوشت آنان فراهم نگردد

و یکی از راههای جلوگیری از چنان وضعی تلاشی برای دست یابی به استقلال و خودکفایی است.

حضرت امام خمینی رحمة الله به مسئله استقلال اقتصادی و خودکفایی اهمیت فوق العاده ای می‌دهند و از مردم و مسئولین همیشه خواستار بودند تدبیری بیندیشند که جامعه بتواند به مرحله‌ای از پیشرفت برسد که نیازهای خود را در حد شایسته‌ای از رفاه تولید کند و در اداره‌ی امور اقتصادی نیازمند به دیگران نباشد.

چرا که امام بر این باور بودند که استقلال اقتصادی مقوله‌ای کلیدی است که حیات ملت بر آن وابسته است و دستیابی به آن کشور را بیمه خواهد کرد. طبیعی است چنین امر خطیری نیازمند فدایکاری، ایستادگی و تحمل مشقات در عرصه‌های تولید و صنعت است لذا به این نکته هم اشاره می‌فرماید که برخورداری از زندگی شرافتمدانه و حصول استقلال اقتصادی در گرو تحمل مشکلات و ایستادگی ملت در تنگناهای اقتصادی است. در حقیقت امام خمینی تحمل سختی‌ها و ایستادگی در برابر اموری چون محاصره اقتصادی را بستر مناسبی برای حرکت به سمت استقلال

^۱. محمد رضا حکیمی، *الحياة*، ج ۴ / ص ۱۲۴

^۲. نساء / ۱۴۱

اقتصادی می دانند و با این نگاه از محاصره‌ی اقتصادی دشمن به عنوان یک هدیه یاد می کنند که ره آورد آن تلاشی برای خودکفایی و نجات از وابستگی و استقلال اقتصادی است.

به طور کل می توان گفت مقابله با نظام استعمارگر از مهمترین عواملی است که ما را در رسیدن به هدفهای بزرگ انقلاب اسلامی یاری می کند. در این راستا رهبر معظم انقلاب در طی سالهای رهبری خود و سه گام مهم در ختنی کردن اهداف و نقشه‌های شوم دشمن برداشته اند که به تبیین هر کدام از آنها می پردازیم.

۱. دشمن‌شناسی: ایشان در سخنرانی‌های مختلف خود به اهمیت دشمن‌شناسی پرداخته اند و در موقع و شرایط مختلف اهداف و برنامه‌های نظام سلطه را برای همگان تبیین کرده اند و صراحتاً اعلام کرده اند: «یک ملت باید دشمن را بشناسد، نقشه‌ی دشمن را بداند و خود را در مقابل آن تجهیز کند.»

روشن است که یکی از بزرگترین حربه‌های دشمن در مقابل ملت ایران تحریم‌های متعددی است که به مرحله‌ی اجرا گذاشته است و برای مقابله با این تحریم‌ها تولید ملی یکی از بهترین راههای موجود است که می تواند امید دشمنان را تبدیل به یاس کند. وابستگی اقتصادی همان‌طور که امام خمینی رحمة الله عليه فرمودند منشا تمام وابستگی‌ها و در نتیجه قرارگرفتن در تحت سلطه بیگانگان خواهد بود.

ایشان در این راستا فرمودند: «اگر ما یک وابستگی اقتصادی داشته باشیم این موجب می شود که وابستگی سیاسی هم پیدا بکنیم، وابستگی نظامی هم پیدا کنیم، مملکتمان باز برگردد به آن حالتی

بکند که ما از خارج نباید وارد کنیم. اگر چنانچه یک کارخانه ای را نمی توانیم راه بیندازیم، اتکا

به این نکنیم که برویم از خارج بیاوریم، خودمان دنبالش برویم تا کار انجام بگیرد و می گیرد.^۱

امام همچنین در بیانات خود اظهار داشته اند که پیاده کردن مقاصد اسلام در جهان و خصوصا

برنامه های اقتصادی آن و مقابله با اقتصاد بیمار سرمایه داری غرب و اشتراکی شرق بدون

حاکمیت همه جانبه مسیر نیست.^۲

بر این اساس ایشان جهت گیری تصمیم های اقتصادی را در ۳ راستای :

الف) حفظ منافع محرومان

ب) گسترش مشارکت عموم مردم

ج) مبارزه با زراندوزی

مورد تاکید قرار می دهند. آنچه از سخنان امام بدست می آید نگاه عمیق ایشان به بنیان گذاری

یک فرهنگ اقتصادی عمیق در جامعه اسلامی است. فرهنگ اقتصادی که اساس آن را

مشارکت مردم در امر تولیدات داخلی و خودکفایی اقتصادی پایه ریزی می کند.

اتخاذ استراتژی مناسب در برخورد با اقتصاد جهانی

این مسئله که نحوه‌ی ارتباط اقتصاد داخلی را با اقتصاد خارجی مورد بررسی قرار می دهد از نظر

امام خمینی بر مبنای استقلال و خودکفایی اقتصادی داخلی مورد بررسی قرار می گیرد.

حضرت امام رحمة الله دارای تاکید خاصی بر استقلال اقتصادی می باشند تا بدین وسیله در مقابل

نظام جهانی آسیب پذیری کمتری داشته باشند چنان چه می فرمایند: «اگر امروز بخواهیم با این

۱. روح الله، خمینی، صحیفه‌ی امام خمینی، ج ۱۴، ص ۱۱۶

۲. روح الله، خمینی، صحیفه‌ی امام خمینی، ج ۵، ص ۴۳۷

قدرت بزرگ مواجه باشیم و در این میدان شکست نخوریم احتیاج به چند امر داریم، یکی این که

ما اقتصاد خودمان را طوری طرح ریزی کنیم که خودکفا باشیم...»^۱

حضرت امام با تکیه بر اینکه استفاده از کالاهای خارجی و عدم تلاش در جهت تولید آنها نظام

اقتصادی جامعه را تضعیف می نماید و چنین نظامی ناتوان از حفظ بقای خود می باشد رمز بقای

این سیستم را توانایی ایستادن بر پای خود و استقلال ذکر می کند و لذا برای حفظ نظام اسلامی با

زیر سوال بردن وابستگی شدید حاصل از سیاست های رژیم سابق خودکفایی را عامل تضمین

استقلال سیاسی و حیات نظام عنوان کرده می فرمایند:

اهمیت بالای این اندیشه در دیدگاه امام و تلاش برای رهایی از وابستگی اقتصادی و رسیدن به

خودکفایی از بالاترین آرمانها و آرزوهای حضرت امام خمینی رحمه الله علیه بوده است.

به طوری که همواره بر لزوم حصول به این هدف متعالی تاکید کرده و می فرمایند «شرعابرهمه

ی شما واجب است که همت کنید تا آخرین رگ و ریشه های وابستگی این کشور به بیگانگان را

در هر زمینه ای قطع نمائید.»^۲

حضرت امام با اعتقاد بر اینکه در جهان امروز که وجود نظام تک قطبی از ویژگی های آن است و

یگانه قدرت سیاسی موجود همراه با پشتیبانان خود در سطح بین المللی دست به اعمالی می زند که

کسی را یارای مخالفت با آن نیست، استقلال اقتصادی از مهمترین وظایف هر کشوری است که

مدعی استقلال سیاسی و فرهنگی است. اکنون که استکبار جهانی برای در هم کوفن اراده ی

ملتهای استقلال طلب از حریه استفاده می کند بدون حصول خودکفایی اقتصادی، هیچ ملتی با هیچ

۱. روح الله، خمینی، صحیفه‌ی امام، ج ۱۱، ص ۴۱۳

۲. روح الله، خمینی، صحیفه‌ی امام، ج ۲۱، ص ۱۵۶

حربه ای نمی تواند به استقلال سیاسی امیدوار باشد. بنابراین حمایت از خودکفایی اقتصادی و رفع وابستگی های اقتصادی به عنوان محافظی برای نظام سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی اسلامی است، ملت ها باید خودکفا و قدرتمند باشند تا بتوانند در دنیای امروزین به حیات ادامه دهند.^۱

هر چند الگوهای ارائه شده توسط امام در بحث خودکفایی اقتصادی مشابهت هایی با الگوهای ارائه شده ی مکتب های وابستگی دارد ولی با آن منطبق نیست بلکه از چند جهت قابل بررسی است:
اولا: هر چند امام بر لزوم استقلال از نظام جهانی و تاکید بر عوامل خارجی به عنوان موانع نوسازس و قدرت دولت تکیه می کند اما بر خلاف هواداران مکتب وابستگی به بریدن از نظام جهانی و انزوا از آن معتقد نیست.

ثانیا: یکی از پایه های اصلی نگرش ایشان اصلاح فرهنگ در راستای توسعه اقتصادی است که توسط دولت اسلامی حمایت می شود.

ثالثا: ایشان از دولتی شدن اقتصاد و در اختیار قرار گرفتن همه ی امور اقتصادی توسط دولت حمایت نمی کند بلکه بر اقتدار دولت در هدایت و نظارت بر مشارکت مردم در امور اقتصادی تاکید دارد و انحصار را نفی می کند. بنابراین می توان از دیدگاه امام ابزارهای لازم برای تحقق اقتصاد اسلامی را در عناصری مانند مالکیت خصوصی به عنوان موتور محركه ی رشد و توسعه، ضرورت دولت و نظارت آن بر فرایند رشد در راستای مصالح ملی و فرهنگی به عنوان فراهم آورنده ی بستر لازم برای همکاری و مشارکت مردم در سیاست های کلان اقتصادی و اتخاذ استراتژی مناسب جهت مواجه با اقتصاد جهانی در راستای رفع وابستگی و رسیدن به خودکفایی اقتصادی خلاصه کرد.^۲

نتیجه گیری و پیشنهادات:

با توجه به آنچه که در این تحقیق به آن پرداخته شده مشخص می‌گردد که برای حمایت از تولید داخلی و رسیدن به خودکفایی اقتصادی باید تحولاتی در زمینه‌های اقتصادی و فرهنگی صورت گیرد. که از جمله این تحولات عدم استفاده از محصولات خارجی که مشابه آن در داخل تولید می‌گردد و این کار باید به عنوان یک وظیفه‌ی ملی تلقی شود. همچنین تقویت مراکز تولیدی کشور و حمایت همه جانبه‌ی دولت از آنها که از جمله‌ی این حمایت‌ها تصویب قوانین لازم برای حمایت جدی از سرمایه‌گذاری برای تقویت تولیدات داخلی است تا تولید کنندگان بتوانند وظیفه‌ی مهم و حساس خود را هر چه بهتر انجام داده و کشور را به سمت خودکفایی اقتصادی به پیش بردند. مراکز تولیدی نیز باید سعی کنند با بالا بردن سطح کیفیت محصولات خود زمینه‌ی حمایت از تولید داخلی را فراهم آورددند.

فهرست متابع

۱. قرآن کریم
۲. حکیمی، محمد رضا، الحیا، ج ۴، ترجمه‌ی احمد آرام، انتشارات دلیل ما، قم، ۱۳۸۶.
۳. خمینی، روح الله، صحیفه‌ی امام خمینی، ج ۵، ۱۱، ۱۳، ۱۴، ۱۷، ۱۸، ۲۱، انتشارات تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، تهران، ۱۳۸۵.
۴. رشاد، علی اکبر، دانش نامه امام علی علیه السلام، ج ۷، انتشارات فرهنگ و اندیشه‌ی اسلامی، تهران، ۱۳۸۲.
۵. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۳، انتشارات دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۸۰.
۶. موسایی، میثم، امام خمینی رحمه الله، دولت و اقتصاد، انتشارات عروج، تهران، ۱۳۸۶.

www.Tebyan.net .۷